

אונקלוס

קעט בראשית יד לך לך

עליון: ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ: וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידך ויהיך לו מעשר מכל: חמישי כא ויאמר מלך:

קדם אל עלאה: ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עלאה דקניניה שמיא וארעא: וברוך אל עלאה דמסר סנא בידך ויהיך חד מן עשרא מכלא: כא ויאמר מלכא:

רשי

לקט בהיר

(יע) קנה שמים וארץ. כמו (תהי קמי' ו) עושה שמים וארץ, על ידי עשייתו* קנאן^א להיות שלו: (כ) אשר מגן. אשר הסגיר^ב, וכן (השע י"א ח) אמגנך ישראל: ויתן לו. אברהם^ג (ויב"ט): מעשר מכל. אשר לו^ד, לפי שהיה כהן:

משום דרובא לכפרה הם צאים ולא רנה לרמו לו שיחטאו ויוצרכו לקרבן (לבוש): מא) צ' דברים אמר, קודם מפרש הענין שעשה וצרח אוחס, ואח"כ פירוש התיבה שהוא מלשון זכיה וקנין כלומר נקנו לו ע"י עשייתו: מב) פי' מסר: מג) ההכרח, כמו שסיים רש"י לפי שהיה כהן פי' הכתוב אומר והוא כהן, והכהן נוטל ואינו נותן (רא"ם): מד) פשוט הוא שנתן מעשר מכל השבי שהביא כי כאן המדובר מן השבי ואמר הכתוב "מכל" לומר

שינוי נוסחאות עשיתו.

מכל אשר לו פי' מכל נכסיו גם ממה שהיה לו מקודם

אור החיים

צרכות הנוגעים לאברהם ואפי' צרכה שאמר צרוך אל עליון אשר מגן היא צרכת אברהם כשמתצרך הי' צאלמעוהו אשר מגן וגו' (י"ג), ולעולם לא צירך חלא צרכות האמורים צענין: ב. וברוך אל עליון. רז"ל אמרו (נדרים ל"ג): שנענש על אשר איחר צרכת הי' והקדים צרכת אברהם וניעלה ממנו הכהונה. ואפשר שעטס שם הוא שלקח סדר המעשה כי אברהם הוא מעלמו הכיר צוראו והשתדל צאלמוותו יתצרך ואליו יאות הצרכה ואחר כך צרך להי' שנתרצה צו, וכן ראו לנשות, וללמד הוא צה שאין הקצ"ה מתרצה חלא צמי שמתרצה צו קודם (י"ג), והוא אומר צרוך אברהם לאל עליון שהוא הכשיר עלמו להיות עבד לאל עליון ולזה צרוך הוא אל עליון אשר מגן וגו', ודרך זה לא יולדק חלא צמצורך קודם (י"ג). וכפי זה לא נענש שם חלא הוא מעלמו נתנה לאברהם וכמו שפירשתי צפסוק י"ח והוא כהן. או אפשר שנענש על הכשמע משעחיות

יט. ויברכהו ויאמר. לריך לדעת אם הצרכה שצרכו היא המוחכרת צענין צרוך אברהם אם כן לא היה לריך לומר ויצרכהו ורואני מאומרו צרוך אברהם שצרכו. עוד היה לו לומר ויצרכהו לאמר צרוך וגו' על דרך אומרנו (ויחי מ"ח) ויצרכס ציום ההוא לאמר וגו'. חכן הכוונה היא כי מתחלה צרך אברהם פירוש צרכה הנוגעת לו שלא יפול ציד חויציו ויישר חוילה שהס צרכות הוגופניות, ואחר כך אמר ענין אחר לצד עילאה ימלל צרוך אברהם וצרכתו תהיה לאל עליון שהוא יעבד חאל ושצאלמעוהו יהיה חאל קונה שמים וארץ, וכן היה שצאלמעוהו אברהם נתן השם חוי עולם לצניו ונתקיימו שמים וארץ, וכאומרם ז"ל (ע"ז ג'). שחנאי החנה הי' עס מעשה צראשית וכו', וכאומרם (שבת פ"ח). צפסוק (תהלים ע"ו) ארץ יראה וגו' כרי כי לולי אברהם אין להי' קנין שמים וארץ והבן. עוד יראה על זה הדרך ויצרכהו וגו', להגיד צה כי צ' צרכות האמורות צצבריו הס

אור בהיר

קא) כי זכות הוא לאברהם שיחקש שם שמים על ידו, וכדי להעיר אומנו על זה הקדים לומר "ויצרכהו" צנינו, כלומר רק אותו צירך. קב) שמכח אהערותא דלמחא צה אהערותא דלעילא. קג) שאין הקצ"ה מגן צריו של חדס צידיו חלא אם הוא

דפרום לאברו

(כא) תן לי ה

חדס וחפלים או כ

רש"י תיבת שלי, ל

שאני אומר והרכו

המאמר שנראה

שנכתוב לעובד

כא. תן לי

עני

לקוח הוא חלא

שואל ממנו שי

לך מגיד כי לא

לאומרו תן לי

מה שאמרו ז"ל

לשונס חנו רבנ

גיים וערפה ו

אמר חני מלי

כשיכולין להציל

הציל סחס לא

ויטלנו, וכמו צ

ושמעו צני הס

מסרו עלמס וי

שהוא לא נחיי

עליו, וכשהלך

דעחו שלעלמו

סדוס צבריו וי

חלא מה שהוא

מצורך. קד)

להסכים לומר קח

לעלמי לא אמר כו

צאמר ויורה יח

זנין צצקג ואמרו כספ"ס - 2

(צו זנין גוקף חיוג ט) אמרו כספ"ס - 2

2

אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן
 וַיֵּרָא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחֵק אֶת רֵבֶקָה
 אִשְׁתּוֹ: וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לַיִצְחָק
 וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ הוּא וְאֵיךְ
 אָמַרְתָּ אֲחֵתִי הוּא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק
 כִּי אָמַרְתִּי פְּנֵי־אֲמוֹת עָלֶיךָ: וַיֹּאמֶר
 אֲבִימֶלֶךְ מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ כִּמְעַט
 שָׁכַב אַחַד הָעָם אֶת־אִשְׁתְּךָ וְהִבֵּאתָ
 עָלֵינוּ אֲשָׁם: וַיֵּצֵו אֲבִימֶלֶךְ אֶת־כָּל
 הָעָם לֵאמֹר הַנְּגִיעַ בְּאִישׁ הַזֶּה
 וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוּמָת: וַיִּזְרַע יִצְחָק
 בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיִּמְצָא בִשְׁנָה הַהוּא

אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים מִן
 חֲרָבָא וְחִזָּא וְהוּא יִצְחָק מִחִיָּה עִם
 רֵבֶקָה אִתְתָּהּ: וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ
 לַיִצְחָק וַאֲמַר בְּרַם הָא אִתְתָּךְ
 הוּא וְאִכְדִּין אָמַרְתָּ אֲחֵתִי הוּא
 וַאֲמַר לָהּ יִצְחָק אַרִי אָמַרְתִּי
 דְלִמָּא אִימוֹת עָלֶיךָ: וַאֲמַר
 אֲבִימֶלֶךְ מָה דָּא עֲבַדְתָּ לָנָא
 כְּזֵעִיר פּוֹן שְׂכִיב דְּמִיחַד בְּעַמָּא
 עִם אִתְתָּךְ וְאִתְיִתָּא עֲלָנָא חוּבָא:
 יא וּפְקִיד אֲבִימֶלֶךְ יָת כָּל עַמָּא
 לְמִימַר דִּיעֲזֹק בְּנִבְרָא דְרִין
 וּבְאִתְתָּהּ אִתְקַטְלָא יִתְקַטְלָא:
 יב וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרְעָא הַהוּא
 וַאֲשַׁכַּח בִּשְׁתָּא הַהוּא עַל חַד

ימרי
 יתב
 ונשי
 ונתה
 יחיל
 לנני
 ארי
 כד
 תכי

זור
 רות
 (6)
 כס
 (7)
 יצין
 עס
 (8)
 (9)
 י"ז
 ימר
 שיו
 לך

ינס
 לות
 חת
 וקף
 צרי
 כי
 חק
 זנה
 יוס

77

לקט בהיר

רש"י

יא) דייק מציט מלחק שזה פירושו, כמו (ל"ט י"ז) ללחק צי
 (ג"א), או ממיצת אשתו שמיומר, ודאי שפירושו שהלחוק
 הימה מעשה אישות (ד"ד): יב) מלכד שמיצת אחד
 צפת"ח כן פירושו, לפי שהוא דנוק למיצת העם שפירושו
 אחוזו של העם, חוץ מזה היל"ל והבאת עליו, אלא ודאי על
 ענמו אמר (רא"ם), ועוד מדלמר כמעט שכז שפירושו
 מעט חסר ששכב, ומנין ידע אם לא שהוא ענמו היה זה
 (מ"ל): יג) פי' ווא"ו זו אינה להפך התיבה על לעמיד, שהלא שכז פירושו שכז כבר א"כ הבאת אשם ג"כ פירושו כבר
 (ג"א): יד) האמת יורה דרכו שזעזעות נהפכו המאמרים, וקודם לריך להיות שניהם למה (ובקלח דפוסים חסר זאת

וגו'. ראהו משמש מנח"י (כ"ה): י) אחד העם.
 המיוחד צעס"י, זה המלך (פס"ו): והבאת עלינו
 אשם. אם שכז כבר הצלח"י אשם עלינו:
 יב) בארץ ההוא. אע"פ שאינה חשובה כארץ
 ישראל ענמכ"י) כארץ שזעה גויס: בשנה ההוא.
 אע"פ שאינה כחקנה שהיחה שנת רעבון: (בארץ

אור החיים

דאצוי דגלית וכו' ואלו רבא וכו' כי הלדיקים יחושו
 לדומה דדומה דכיעור לכל יכשלו זו:
 יא. מות יומת. פי' מות צידי שמים יומת צידי
 אדם, ודקדק לומר בנוגע לומר אפילו
 בדרך שאינו נהרג על אשם איש דצנינח יכרגו על אחת"י
 וכמו שכתבנו במעשה שרה בפרשת וירא (כ"ד):

ח. מצחק אח רבקה. פי' מעשה חיבה הנעשית
 בין איש לאשתו. ולדברי האומר (ב"ר
 ס"ד) מלחק משמש מעתו חולי שהיה בלחד
 מהדרכים שמוחר אפילו ציוס"י) כמו שחאמר
 לרפואה וכמו שכתב רמב"ם (הלכות דיעות פ' ד')
 או כמעשה הוצא צש"ם (כחצות ס"ה) דציחהו

אור בהיר

מנרימה. נא) אכל בשום אופן לא היה בליה לאור הנר. נב) אפילו שלא כדרכה.

מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה: ^{שלישי}
 וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיֵּלֶךְ הַלֹּךְ וַיְגַדַּל עַד
 כִּי־יִגְדַּל מְאֹד: ^ד וַיְהִי־לּוֹ מִקְנֵה־צֹאן
 וּמִקְנֵה בָקָר וְעֶבְדָּה רַבָּה וַיִּקְנֵאוּ אֹתוֹ
 פְּלִשְׁתִּים: ^ה וְכָל־הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ

מֵאָה כַּדְשֵׁרוֹתַי וַיְבָרְכֵהוּ יְיָ
 יְיָ וַרְבָּא נִבְרָא וְאַזְל אֲזִיל
 (כ"ג סג"ג) וַרְבִּי עַד דִּי רַבָּא
 לְחִדְרָא: יְיָ וְתוֹתָ לֵה גִיתִי עֲנָא
 וְגִיתִי תוֹרִין וּפְלִחְנָא (כ"ג וְעֶבְדָּה)
 סִגְיָא וּקְנִיאוּ בֵּיה פְּלִשְׁתָּאִי: טו וְכָל

לקט בהיר

רשי

לגמרי) פי' פשיטא שבארץ ההיא ובשנה ההיא, והיה די לומר ויורע יצחק וימלא מאה שערים, לומר שהארץ קשה והשנה קשה, פי' צא להדגיש ולהראות השגחה פרטית והללחה יתירה שהיה ליצחק, ואח"כ מפרש בפרטות בארץ ההיא אע"פ שאינה חשובה וכו' בשנה ההיא אע"פ שאינה וכו', וכן הוא בספר יוסף דעת שמלא כחוב כן על קלף יסן, ואמר כארץ ישראל ענמה, פי' אע"פ שגרר גם כן מארץ ישראל היה שהרי אמר לו הקב"ה שכן בארץ הזאת שלא יא לחובה לארץ, מכל מקום לא היה עיקר ארץ ישראל, וצויתר.

ההוא בשנה ההוא. שניכם למה לומר שהארץ קשה והשנה קשה (כ"ג): מאה שערים. שאלמדיהי' כמכ ראויה לעשות ועשה על אחת שאלמדיה מאה (כ"ג), ורבותינו אמרו (כ"ג) אומד זה למעשרות הים: (יג) כי גדל מאד. שהיו אומרים זבל פרדותיו של יצחקי' ולא כספו וחבצו של אבימלך (כ"ג): (יד) ועבדה רבה. פעולה רבהי', זלשון לע"ז חוצריו"ל, עבדה משמע עבודה אחת, עבדה

צויתר שלא היה ארץ שבעת גוים (רא"ם): טו) זה פי' מיבת שערים, מלשון אמוד ושיעור, כלומר גדלה ועשתה מאה פעמים ממה ששערוהו, (ולא ממה שזרעו), ומה שאמר ורבותינו אמרו לאו לחלוק אחי, אלא נמנו עטם מפני מה אמדוהו ולמה לאמוד זה, והזכרה שורה בסמוי ואינו נמדד, לזה אמרו שהיה למעשר, ומחוץ כך ראו הללחה המרובה (רא"ם), ומה שאמר אומד זה פירושו מדידה זה שהלא אין מעשרין מאומד, אלא אמר אומד שהיה שם גם כן אומד, כי קודם אמדוהו ואמרו שהוא כך וכך ואח"כ מדדוהו ומלאו ק' פעמים ככה: טז) פי' כל כך היה ברכת ה' מצוי בנכסיו של יצחק שיותר יש לבחור בזבל פרדותיו מכספו והבזו של אבימלך, שהרי כבר אמר ויגדל האיש וילך הלך וכו' ומה שאמר עד כי גדל מאוד הוא ענין בפני עצמו (רא"ם), ונקט פרדות שאפילו פרדות הימה ברכה והללחה בהם חוץ לדרך הטבע, הגם שפרדה אינה בכלל ברכה שאינה פרה ורבה, ולזה ממעטינן פרדות מהענקת עבד עברי כפ"ק דקדושין (ג"א), גם יש לומר פשוט ששנה יותר זבל יצחק וכו' ולא באמת שהיה שנה יותר, אלא אמרו כן דרך גזומא, וכן הוא מנהג העולם לומר כן על מי שהוא עשיר צויתר (ד"ד), וכן משמע מתוספת כ"מ פ"ה. עיי"ש: יז) מיבת עבודה בחול"ם פירושו מלאכה, והוא פרע, שכל דבר ודבר הנריך לעשות בכת ובמנועת האברים נקראת עבודה, אבל עבדה בשור"ק הוא בהתחבר יחד כל הדברים הנריכים לעשות, כגון מי שיש לו שדה וכרם ולאן ובקר ועופות הכל ביחד נקראת עבדה, וזלשוניו ויירט"ש אשפט (בא"י):

צויתר שלא היה ארץ שבעת גוים (רא"ם): טו) זה פי' מיבת שערים, מלשון אמוד ושיעור, כלומר גדלה ועשתה מאה פעמים ממה ששערוהו, (ולא ממה שזרעו), ומה שאמר ורבותינו אמרו לאו לחלוק אחי, אלא נמנו עטם מפני מה אמדוהו ולמה לאמוד זה, והזכרה שורה בסמוי ואינו נמדד, לזה אמרו שהיה למעשר, ומחוץ כך ראו הללחה המרובה (רא"ם), ומה שאמר אומד זה פירושו מדידה זה שהלא אין מעשרין מאומד, אלא אמר אומד שהיה שם גם כן אומד, כי קודם אמדוהו ואמרו שהוא כך וכך ואח"כ מדדוהו ומלאו ק' פעמים ככה: טז) פי' כל כך היה ברכת ה' מצוי בנכסיו של יצחק שיותר יש לבחור בזבל פרדותיו מכספו והבזו של אבימלך, שהרי כבר אמר ויגדל האיש וילך הלך וכו' ומה שאמר עד כי גדל מאוד הוא ענין בפני עצמו (רא"ם), ונקט פרדות שאפילו פרדות הימה ברכה והללחה בהם חוץ לדרך הטבע, הגם שפרדה אינה בכלל ברכה שאינה פרה ורבה, ולזה ממעטינן פרדות מהענקת עבד עברי כפ"ק דקדושין (ג"א), גם יש לומר פשוט ששנה יותר זבל יצחק וכו' ולא באמת שהיה שנה יותר, אלא אמרו כן דרך גזומא, וכן הוא מנהג העולם לומר כן על מי שהוא עשיר צויתר (ד"ד), וכן משמע מתוספת כ"מ פ"ה. עיי"ש: יז) מיבת עבודה בחול"ם פירושו מלאכה, והוא פרע, שכל דבר ודבר הנריך לעשות בכת ובמנועת האברים נקראת עבודה, אבל עבדה בשור"ק הוא בהתחבר יחד כל הדברים הנריכים לעשות, כגון מי שיש לו שדה וכרם ולאן ובקר ועופות הכל ביחד נקראת עבדה, וזלשוניו ויירט"ש אשפט (בא"י):

אור החיים

יב. מאה שערים ויברכהו יי' פי' להיות דדבר הגמוד אין הצרכה מלויה צו (כ"מ מ"ב), וכאן אמר שהגם שנמדד ונודע שיעור מאה שערים אף על פי כן ויברכהו ה'. עוד ירצה שלא כנסה צו עין הרע מהפלגת הרווח כי ילו ה' אחר

אח הצרכה: **טו. וכל** הצארות וגו'. סמך הודעה זו לויקנאו וגו'י', לומר כי לא יכוח שבט הרשע על גורל הצדיקיםי', והודיע שקנאו ממנו, והוסיף להודיע שגם עם הצרכה היה להם קנאה ושנאהי'.

אור בהיר

גג) הלא הצרכה היא מה שהיה לו מאה שערים, ואם כן היה לו לומר אשר ברכו ה'. גד) הלא מעשה זה היה שנים רבות מקודם, ומקומו צ"י וירא. גה) פירושו הכחז לפי ענינו כאן, שהרשע אין לו מנוחה בדעתו בשציל גורל טוב שיש לצדיק, וכל היום מורש און לו. גו) שצריך לנו לדעת זאת, כדי שנשמור מהם.

בירין די חו
 אברכהם או
 ומלאנון עו
 ליצחק אזל
 מננא לחד
 ושקרא בנב
 יח ורב יצח

משמע פטו
 שאמרו תקל
 (חוספתא סומו
 וזלשון הח
 (יח) בנחל
 ויחפר. ה
 ופלשתים כ

שינוי נוסחאות

אונקלוס שמו
 נקרא נחל גר
 (רא"ם), ומ
 צויתר, שבאש
 חקלה הם כנ
 כאשר היה ל

וכל הצארו
 עפר ולא ה
 מות הצרכ
 בטלוס צה
 להרשיע צו
 הולך יאחי

טז. כי

גז) ולא הספ
 אומו, ולמה ל

לאלהים: כב והאבן הזאת אשר שמתי
 מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר
 תתן לי עשר אעשרנו לך: שני כט
 וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני

מימרא דיי קי לאלקהא: כב ואבנא
 קדא די שניתי קמא תהי די אהי
 פלח עליה קדרם יי וכל די תתן לי
 חר מן עשרא אפרשנה קדמך:
 א ונטל יעקב רגלוי (גיי ריגלוהי)

לקט בהיר

רש"י

לזה שינה יעאע"ה ואמר ושנתי כי דבר זה שיסוב בשלוש תלוי
 בו, והעפ"כ אמר זאת צמח המנאים והנעטות שפשיטא שגם
 זאת תלוי בסיעתא דשמיא שאם אין הקב"ה עוזרו לא יכול לו,
 לזה הוסיף רש"י שלא אלמד מדרכי לבן שעל זה צריך עורה
 יתירה והשגחה פרטית לשיב בצוותא חדא עם לבן שנים רבות
 ולא ליפול ברשתו ביודעים ובלא יודעים (מ"ל), ויש עוד
 להרחיב הדבר מה ששינה יעקב ואמר ושנתי, רגונו לומר
 שישאר בלב טהור וזדעה ישרה שיהיה רגונו לשוב, שאם
 חו"ש יתלכלך בעוונות יהיה ניחא ליה הצדומא של לבן לישאר
 עמו לעולם חו"ש (לבדוש), גם נכלל זאת בהצטת אברהם
 שאמר לו להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו, ויעקב עצמו גם
 כן מורע אברהם הוא (ד"ד): לו) פי' אין זה מהגדר
 שגדר יעאע"ה לעשות לה, שא"כ יהיה נשמע שקבל עליו

לי לאלהים. שיחול שמו עליי מתחלה ועד סוף,
 שלא ימלא פסול בזרעו (ספרי ואחוק ר' ד), כמ"ש (פסוק
 ט"ו) אשר דברתי לך, והצטחה זו הצטחה לאברהם,
 שנאמר (י"ז) להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו (זרעך
 מיוחדם שלא ימלא בו שום פסול): (כז) והאבן
 הזאת. כך מפורש* ויי"ו זו של והאבן, אם
 תעשה* לי את חלה ואף אני אעשה זאת: והאבן
 הזאת אשר שמתי מצבה וגו'. (כתרגומו"י) אהי
 פלח עליה קדם ה', וכן עשה בשבוע מפדן ארם
 כשאמר לו (ל"ב א) קום עלה בית אל מה נאמר שם
 (י"ד) וילכ יעקב מצבה וגו' ויסך עליו נסך: (ה)
 וישא יעקב רגליו. משתחבש צשורה עובדה
 שינוי נוסחאות * ותפרש ואיי של - תפרש. * יעשה.

עול מלכות שמים על תנאי חו"ש, אלא התחלת הגזירה והגדר הוא והאבן הואת וכו' פי' צ' דברים נדר, הא' שהאבן אשר
 עשה אותה עתה מצבה וזכר על החיון לא תשאר מצבה אלא יצח עליו זכתי נדבות להקב"ה ויתפלל שם, והב' כל אשר חתן
 לי אפילו לא יהיו בעלי חיים או גידולי קרקע שפטורים מן המעשר, אעפ"כ עשר אעשרנו לך, ודבר זה שיחול שמו עלי א'
 מפרטי המנאים שהתנה, ובהכרח לומר שהוא על זרעו, (ופירושו שעד שאצוה בחזרה לבית אל שיצוה זמן לקיים הגדר לא יצא
 א' מצני לתרבות רעה כמו ישמעאל או עשו) שהלא על עצמו כבר התנה בגשמיות וברומיות (ד"ד): לו) כי וא"ו זו צריך
 ביאור שאינו להפך התיבה מעבר לעמיד או מעמיד לעבר, אלא ודאי היא וא"ו המוסיף, ולהיכן מוסיף הלא זו התחלת
 הגזירה שעד כאן היו רק תנאים, לפיכך על כרחך כך תפרשהו אף אני אעשה, שהוא"ו פירושו אף והשאר נשאר ככה לפי
 שהכוונה מובן מעלמו (רא"ם): לו) פי' אין הכוונה ששם יהיה ציתו יתברך ומשכן כבודו שאין דבר זה תלוי ביעקב, אלא
 הכוונה שלו ליעקב יהיה נמשך בית אלקים שהוא יעבוד את בוראו שם (ג"א), ופשוט שאין המדובר מעבודה הממיינה, אלא

אור החיים

אשר נדר לעשות אבן הזאת וגו':
כב. והאבן הזאת וגו'. יראה כי היא זו אבן
 השתיבה (זוהר ח"א ע"ב).
 שהזמינה למקדש, ומלינו לו שהזמין עלי שטים
 למשכן במדבר (תנחומא תרומה), ואולי שיכוין ה'
 צאומרו (תרומה) ועשו לי מקדש"י) לשון מזומן
 פירוש מה שכבר הזמין כי המשכן וגם בית המקדש

בשניהם הזמינם יעקב, ושכנתי צחוקם (שם) חזר
 אל שני הכנות אלו:
 (כט) **א. וישא** יעקב רגליו"י) נתכוין בזה כי
 עני היות ולא היה לו לישא רק
 רגליו, ואשר לזה כל אשר יהיה לו בחזקת שאינו
 מעושר וחייב לעשרו צ' מעשרות כאומרו עשר
 אעשרנו ואמרו ז"ל (כתובות ז'). מעשר בחרה

אור בהיר

ואור לא
 והוא בין
 תלמא
 ארי מן
 ואבנא
 ג ומתכו
 ומגדרין

שכובעת
 ללכת, כ
 העדרים
 והמקרא
 היו לה
 וגוללין,
 משתנה
 דבר כ
 שינוי נוסחאות
 לדבר בקל
 להשתנות
 להאסף, ו
 מן הבאר
 דוקא בתי
 המרגום
 משנה אין
 ותעשה לו

כמעשר
 הולך
 ארצה
 אומרו
 חרן אלל
 היתה זו
 שם ממ

מה) פי

שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאֲשׁוּבָה אֵלֵיכֶם
 אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְאִמַּרְתֶּם בְּמָה נָשׁוּב׃
 ה' הִקְבַּע אֲדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם קֹבְעִים
 אֹתִי וְאִמַּרְתֶּם בְּמָה קִבְעֵנוּךְ הַמַּעֲשֵׂר
 וְהַתְרוּמָה׃ ט בְּמֵאָרֶה אַתֶּם נְאֻרִים וְאֹתִי
 אַתֶּם קֹבְעִים הִגִּי כָלוּ׃ י הִבִּיאוּ אֶת־כָּל־

מִן קָמִי וְלֹא נִמְרָתוּן
 תּוֹבוּ לְפִלְחָנִי וְאֶתְפְּנִי
 בְּמִמְרֵי לְאִיטָבָא לְכוּן
 אָמַר י' צְבָאוֹת וְאִם
 תִּימְרוּן בְּמָה נְתוּב׃
 ח הִירְגוּ גְבַר קָדֵם דִּינָא
 אֲרִי אַתּוּן מְרִגְזִין קְדָמִי
 וְאִם תִּימְרוּן בְּמָה
 אֲרִגְזָנָא
 בְּמַעֲשֵׂרְיָא וּבַתְרוּמָתָא׃
 ט בְּלוּטָא אַתּוּן מְתַלְטִין וְקְדָמִי מְרִגְזִין עֲמָא פּוֹלְהוּן׃ י אָמַר נְבִיא אִיתוּ יְת פֶּל

רש"י
 העמדתי אחר פורעניות הרצה ומילי כלים ואחס
 אינכם כלים: (ח) היקבע אדם. רבותינו פירשו
 (ר"ה טו:) לשון גזילה, ולשון ארמי הוא: המעשר
 והתרומה. שאתם גוזלים מן הכהנים ומן הלויים,
 היא גזילתי: (ט) במארה אתם נארים. על עון
 זה, שאני שולח קללה צממסה ידיכם, ואף על פי כן

מצודת ציון

(ח) היקבע. ענין עושק. כמו וקבע את קבעיהם נפש (משל
 כג ט) ט) במארה, נארים. מלשון ארירה וקללה:

חטאנו: (ח) היקבע. האם הגון הדבר שיעשוק אדם את אלהים, אשר אתם עושקים אותי: ואמרתם. ואם תאמרו
 בדבר מה אנו עושקים אותך: המעשר. רוצה לומר על זה אשיב שאתם עושקים ממני המעשר והתרומה, כי
 אינכם נותנים אותם אל הכהנים והלויים משרתי: (ט) במארה. הלא בעבור זה אתם מקוללים בקללה, כי אין
 הארץ נותנת יבולה, ועם כל זה לא תקחו מוסר ואתם עושקים אותי: הגוי כולו. כי אין אחד מכם שיתן
 המעשר והתרומה: (י) הביאו. לכן הביאו מעתה את כל המעשר אל בית האוצר העשוי לכך בבית המקדש

רד"ק

שמרתם חוקי אתם ואבותיכם, לפיכך הרעותי להם
 ולכם, אבל מעתה שובו אלי ואשובה אליכם:
 ואמרתם במה נשוב. ואם תאמרו במה נשוב, אם יש
 בנו דבר אחר אלא מה שהוכחתנו עד הנה, דבר
 הקרבנות, ודבר הנשים, והתשובה: (ח) היקבע. יש
 בכס דבר אחר, שבעבורו ראוי להדבק בכס המארה,
 אמר היקבע אדם אלהים כי אתם קובעים אותי:
 ואמרתם. ואם תאמרו במה קבענוך, התשובה
 המעשר והתרומה. היקבע, קובעים, קבענוך, ענין
 גזלה ולקחת הדבר בהכרח, וכן וקבע אם קובעיהם

מדרשי חז"ל

(ח) היקבע אדם וגו'. לוי איקלע להווא אתרא, אתא
 גברא לקמיה, אמר ליה קבען פליגא, לא הוה ידע
 מאי קאמר ליה, אתא שאיל בי מדרשא, אמרו ליה גזלן
 אמר לך, דכתיב היקבע אדם אלהים וגו', אמר ליה רבא
 מברגיש לרב אשי: אי הואי התם הוה אמינא ליה היכי
 קבען במה קבען ואמאי קבען, וממילא הוה ידענא,
 ואיהו סבר מילתא דאיסורא קאמר ליה. (ר"ה נו:).
 (ט) במארה אתם נארים וגו'. אמר רבי יוחנן: ישבו

מַעֲשֵׂרְיָא לְבֵית אוֹצַר
 וְיְהִי פְרָנוּס לְדַמְשָׁן
 בְּבֵית מִקְדָּשִׁי וְנַסּוּ
 קְדָמִי בְּהָרָא אָמַר
 צְבָאוֹת אִם לֹא אָפוּ
 לְכוּן יְת פְּנֵי שָׁב
 וְאֶחִית לְכוּן טוֹבָא
 דְּתִימְרוּן מַסַּת: י' וְאִם
 לְכוּן בְּמַחְבְּלָא
 יִחַבֵּל לְכוּן יְת א
 דְּאָרְעָא וְלֹא תַתְּפֵל לְ
 גוּפְנָא בְּחַקְלָא אָמַר
 צְבָאוֹת: י"ב וְיִשָּׁב
 יִתְכוּן כָּל עַמְמֵי אֲר

אומי אתם קובעים: (י) וי
 לכס

מצודת

(י) טרף. ענין מזון, והוא מו
 ידי טריפה: ובחזונו. מלשו
 ארובות. חלונות. כמו וארו
 י: והריקותי. ענין הזלה
 (קבלה י"א): כל"י. הוא כמו
 יא) וגערתי. ענין זעקת נזיפו
 והוא מושאל ממהוסר בנים הג
 הילול ושבח. כמו אשרי האי

התבואות, עד שלא יהיו
 האוכל התבואה, ולא ישחי
 וגו'. הגוים ישבחו אתכם

טרף בביתו. ללויים ולכהנ
 כך תשובו מן העבירות
 מכס בפורענות אחרת. ו
 והמעשרות כראוי, אמטיר
 עד כל"י די. פירש אדוני
 לכם כלים ואוצרות: טרף

רבותינו ובדקו על שמן שלא
 וסמכו רבותינו על דברי רש
 בר צדוק, שהיו אומרים אי
 עלטעטע דר יודעו וכו'.

תרגום יונתן

מלאכי ג

תמו

הַמַּעֲשֵׂר אֶל-בֵּית הָאוֹצָר וַיְהִי מִרְרָף בְּבֵיתִי
 וּבְחַנּוּנִי נָא בָּזֹאת אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
 אִם-לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם
 וְהִרִיקְתִּי לָכֶם בְּרִכָּה עַד-בְּלֵי-דֵי:
 יֵא וְגַעַרְתִּי לָכֶם בְּאֵל וְלֹא-יִשְׁחַת לָכֶם
 אֶת-פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא-תִשְׁבַּל לָכֶם הַגֶּפֶן
 בַּשָּׂדֶה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יב וְאֲשֶׁרוּ
 אֶתְכֶם כָּל-יְהוּדִים כִּי-תִהְיוּ אַתֶּם אֶרֶץ
 יְתִבּוֹן כָּל עַמֻּמֵּי אֲרֵי תְהוֹן אַתְּוֹן יְתִבּוֹן בְּהָ רַעוּתִי אָמַר יְיָ

מַעֲשֵׂי־אֶלְבֵּית אוֹצָרָא וַיְהִי פְרָגוּס לְדַמְשָׁשִׁין
 בְּבֵית מִקְדָּשִׁי וְנָסוּ בְּעֵן
 קְדָמִי כְּהָדָא אָמַר יְיָ
 צְבָאוֹת אִם לֹא אֶפְתַּח
 לָכֹן יָת פְּרִי שְׁמַיָא
 וְאֶחִית לָכֹן מִבְּכָא עַד
 דְּתִמְרוֹן מַסַּת: יב וְאֲזִוּף
 לָכֹן בְּמַחְבְּלָא וְלֹא
 יִחַבֵּל לָכֹן יָת אַבְּא
 דְּאֶרְעָא וְלֹא תִחַבֵּל לָכֹן
 גּוּפְנָא בְּחַקְלָא אָמַר יְיָ
 צְבָאוֹת: יב וְיִשְׁבַּחוּן

וְרַתְּוֹן
 תִּפְנִי
 לָכֹן
 וְאִם
 תּוֹב:
 דִּינָא
 קְדָמִי
 בְּמָא
 דְּמִקְדָּשִׁי
 וְתָא:
 כָּל
 וְאִתְּס
 זִינְטוּ
 בְּשֵׁר
 לוּיִים,
 ! עוֹן
 זִי כֵן

רש"י

לוחי אתם קוצעים: (י) ויהי טרף. יהי מזון מנוי לשמשי: (יא) וגערתני לכם באוכל. נחמיל וגזס האוכל
 לכם את תבואת השדה והגפן: (יב) ארץ חפץ. ארץ שחפצי בה:

מצודת דוד

כמו שנאמר בנחמיה (י ט): ויהי טרף בביתי. למען
 יהיה מזון מצוי לאנשי ביתי, הם הכהנים והלוים:
 ובחננוני. בחנו אותי בהמצוה הזאת אם אני משלם
 גמול המצוה: אם לא. הוא ענין שבועה, כמו אם
 לא בתים רבים וגו' (ישעיה ה ט). ורוצה לומר הריני
 נשבע שאפתח לכם בשכר זה את ארובות השמים,
 ואשפוך דרך שם לכם ברכה. והוא ענין גוזמא
 והפלגה: עד בלי די. רוצה לומר כל כך ירבו
 התבואות, עד שלא יהיו הגרנות די להם להחזיק את הכל: (יא) וגערתני לכם. בעבורכם אגער בהארבה
 האוכל התבואה, ולא ישחית עוד וכו': ולא תשבץ. רוצה לומר הגפן לא תחסיר לכם את פריה: (יב) ואשרו
 וגו'. הגוים ישבחו אתכם לפי מרבית ההצלחה: כי תהיו אתם ארץ חפץ. רוצה לומר ארצכם תהיה ארץ
 הממלאת חפץ ורצון יושביה, כי לא תחסר כל בה:

מצודת ציון

(י) טרף. ענין מזון, והוא מושאל ממזון החיה הבאה על
 ידי טריפה: ובחננוני. מלשון בחינה ונסיון: נא. עתה:
 ארובות. חלונות. כמו וארובות השמים נפתחו (נחמיה
 יא): והריקותני. ענין הזלה ושפיכה. כמו על הארץ יריקו
 (קהלם יא ג): בלי. הוא כמו אל ולא: די. ענין הסיפוק:
 (יא) וגערתני. ענין זעקת נזיפה: תשבץ. ענין חסרון הפרי,
 והוא מושאל ממוסר בניס הנקרא שכול: (יב) ואשרו. ענין
 הלילול ושבח. כמו אשרי האיש (מלכים א ב): ארץ. רוצה

(משנ)
 ה:
 אמרו
 ה, כי
 י אין
 שיתן
 וקדש
 קדם
 זרות,
 תיה,
 אותי,
 זרות,
 זארה
 הגוי
 היו
 היו
 ויהי

רד"ק

יונתן עד בלי די, עד דתימרון מסת: (יא) וגערתני,
 באוכל. בארבה האוכל את התבואה: ולא תשבץ
 לכם (את) הגפן. הגפן לא תשכל פריה: (יב) ואשרו.
 ואמרו אשריכם, תמורה שאתם חרפה בגוים מפני
 הרעב (עי לעיל ב ג) על המארה שאתם נארים: ארץ
 חפץ. שתבואתה מרובה. ויונתן תרגם ארי תהון

ומתוך
 כך תשובו מן העבירות הנזכרות, ואם לא אפרע
 מכם בפורענות אחרת. אבל אם תביאו התרומה
 והמעשרות כראוי, אמטיר עליכם ואריק לכם ברכה:
 עד בלי די. פירש אדוני אבי ז"ל עד שלא יספיקו
 לכם כלים ואוצרות: טרף. כתרגומו פרוס. ותרגם

מדרשי חז"ל

בר אבהו: מאי קרא, במארה אתם נארים ואותי אתם
 קובעים הגוי כולו, אי איכא גוי כולו אין, אי לא לא.
 (ע"ז לו:).
 (י) ברכה עד בלי די. מאי עד בלי די, עד שיכלו

רבותינו ובדקו על שמן שלא פשט איסורו ברוב ישראל,
 וסמכו רבותינו על דברי רשב"ג ועל דברי רבי אלעזר
 בר צדוק, שהיו אומרים אין גזרין גזירה על הציבור
 אלא א"כ רוב ציבור יכולין לעמוד בה, דאמר רב אדא

היכי
 יענא,
 ישבו

בעזה"ש"ת

ספר חסידים

המפואר

חברו אב וראשון לכל החסידים
הקדוש האלקי רבי יהודה החסיד זצוקללה"ה

וראה זה חדש במהדורה זו: ✎

ספר חסידים

הוגה בתכלית הדקדוק משיבושי דפוס קודמים
חולק לקטעים, וצויינו מראי מקומות

פירוש קדמון עפ"י דפו"ר הושלמו למעלה מחמישים סימנים מאות שורות, ואלפי מילים	מלוקט מ"יעלזו חסידים" מהרה"ק רבי אליעזר פאפו זצ"ל על על פי סדר הסימנים
ילקוט מפרשים שיטה מקובצת מכ"ט מפרשים והגהות מכת"י שעדיין לא הודפסו	שנו"ס וכתבי יד חילופי נוסחאות ומקורותיהם והשלמות מכת"י פארמא

מקורות והארות

מקורות לדברי רבינו, ציונים לשו"ע ונו"כ, ספרי שו"ת שדנו בדברי רבינו

נכתב ונערך בס"ד ע"י

הרב שמועון גוטמן שליט"א

חבר מערכת "אוצר הפוסקים"

יומא דהילולא דרבינו - י"ג אדר ה'תשס"ז לפ"ק

"זה שנת ספר חסידים, חיבר רבנו הגדול אב לחסידים ליראי ה' ולחשבי שמו הקדוש
האלקי רבנו יהודה בן רבי שמואל החסיד זכר צדיק קדוש לברכה לחיי העולם"

לפ"ג

קמג - קמד

ואין גוזרין חרם וכו'. עיין לקמן (סי' ת"ט) ובפתחי תשובה אה"ע (סי' קי"ד) בסדר הגט (פסק מ"ג), שכתב דאם בשעת הדחק נותנין גט בלילה אין להרב או להחרים על מי שמוציא לעז על הגט עיי"ש. וצ"ע דלפי זה אם מסדרין ב' גיטין ביום אחד אין להחרים בפעם השנית, כמ"ש הספר חסידים. [אפרקסחא דענינא]

קמד הביאו את כל

המעשר וכו'. עיין מכות (כ"ג:) מעשר מנ"ל דהסכימה דעת הקב"ה עמהם דכתיב והביאו וגו' הרי דהש"ס מפרש מקרא זה על תרומת מעשר של תבואה ועיין שבת (ל"ב:) בעון ביטול תר"מ וכו' ואם נותן וכו' שנאמר בחנוני

וגו' הרי ג"כ שמפרש מקרא זה על תר"מ דתבואה וצ"ע ועיין במדרש שוחר טוב (פנ"ה) בין שאנו גולים מקיימים אנו מצות מעשרות עיי"ש וע"כ מעשר כספים מכבואר דלא כמ"ש בתשובה מאהבה (סי' פ"ה) ועיין ב"ח (ד"ד סי' של"א) דאין חיוב במעשר כספים בזה"ז והט"ז שם השיג עליו ועיין חו"י (סי' רכ"ד) ושב"י (ח"כ סי' פ"ה). ועיין רמ"א יו"ד (סי' רמ"ז) ובשאלת יעב"ץ סי' ג' ושו"ת פנ"י סי' ב' ומהרי"א יעלה חו"ד (סי' של"ה). ועיין במגיד משרים מהב"י (פי' צו) שבטלו למעשר כספים משום דאחי לירי תקלה כמו שבטלו למעשר בהמה מה"ט. ועוד כתב שם ולא איתקן מעשר אלא למאן דבעי להתעשר כו' וד"ז צע"ג הרי כמה מ"ע שמתן שכרן בצדן והמה מצות חיוביות אלא שאין כופין עליהן עיי"ש. [משנת חסידים]

אותו המעשר הוא מעשר עני לתת מעשר מכל

ביום קאי ביום, ולמה באמת לא קאי בלילה והתחיל בלילה, וגם מה אתי קרא לשמוענין, לכתוב סתם ויקלל את עת נולדו, אלא ע"כ צ"ל שלא היה יכול לקלל אלא ביום, ומשום דהוי קאי ביום, ולכך התחיל בו ביום, ודבר זה אתי קרא לאשמוענין, לכך לא נכתב סתם. וכן קשה גמי בירמיה למה אמר ידעתי ביום, וא"כ מלת היום דרישא דקרא מיותר, אלא ודאי ה"ק ירמיה, אדור היום ר"ל ביום אני עומד, ואומר ארור אשר ילדתי בו, אבל לא בלילה, לפי שאין מקללין ומאררין בלילה כנ"ל:

קמז הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' גדול הפרשת מעשר שאמר הקב"ה בחנוני מכל בו אותו המעשר הוא מעשר עני לתת בו קשה ליה דע"כ לא קאי הפסוק אמצעות כללן דא"כ הל"ל את כל המעשרות, אלא הפסוק קאי על מעשר יחידי, א"כ היה לו לכתוב הביאו את המעשר, דפשיטא שיביא דמלת מעשר פרושו אחד מעשרה, שאם לא יביא אחד מעשר לא יקרא מעשר, ואמר ועוד קשה גדול הפרשת מכל דברים אחרים שאסור בו ולמה באמת מותר לנסות הקב"ה בענין המעשר, ובא כמתרץ ואמר אותו

שלא תהא ח"ו כליה ואבדון לעולם, כמו שנשבע המבול שלא יוסיף עוד להכות ויהא אבדון ומ"ש וכתוב לא תקום פעמים צרה ר"ל וכו' אין גוזרין כנ"ל משום כליה, דלמא דוקא לא משנה בקללה כמשמעות הכתוב לא יוגו כי אני ה' לא שנית, אמר וכתוב לא תקום דמשמעות הפסוק הוא שהיא פעמים היא כליה בין מהקב"ה בין מבני עינין ברז"ק וכיון דמציעו לקלל חרם פעמים, היא מסתמא נמי קאי דלא תקום וגו' על צרת חרם. ותו קשה מנא לן גוזרין כו' קאי על יום

אימא תאמר קאי על מעת לעת, דהיינו יום אלה שאין גוזרין חרם בכ"ד שעות ב' פעמים וע"כ ת"י אין גוזרין חרם אלא ביום שנאמר באיוב ויקלל יומו, ובירמיה נאמר ארור היום, ומאלו פסוקים יפתח דאין גוזרין חרם בלילה כלל, כדבעינן למימר ומומילא מה שמוזהר שלא לגזור ב' פעמים קאי על יום, דבלילה אפילו פעם אחת אין גוזרין חרם בלילה, משום דבלילה התקשרות לחיצונים כדכתיב חשת חושך ויהי לילה תבמוש כל חיתו יער, ע"כ יש לחוש בלילה יותר לחרם שלא יעשה ח"ו כליון חרוץ. ומה שפסוק ויקלל וגו' ומפסוק שאמר ירמיה גוזרין חרם אלא ביום, הוא משום דקשה שהרי ה"ה מסופק אם נולד ביום או בלילה כאשר אמר הורה גבר, עיין בא"ע, א"כ למה לא התחיל כדכתיב ויהי ערב ויהי בקר, וצריכין לומר

דהוי קאי ביום לכך התחיל ביום, ולמה באמת לא קאי בלילה והתחיל בלילה, וגם מה אתי קרא לשמוענין, לכתוב סתם ויקלל את עת נולדו, אלא ע"כ צ"ל שלא היה יכול לקלל אלא ביום, ומשום דהוי קאי ביום, ולכך התחיל בו ביום, ודבר זה אתי קרא לאשמוענין, לכך לא נכתב סתם. וכן קשה גמי בירמיה למה אמר ידעתי ביום, וא"כ מלת היום דרישא דקרא מיותר, אלא ודאי ה"ק ירמיה, אדור היום ר"ל ביום אני עומד, ואומר ארור אשר ילדתי בו, אבל לא בלילה, לפי שאין מקללין ומאררין בלילה כנ"ל:

קמז הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' גדול הפרשת מעשר שאמר הקב"ה בחנוני מכל בו אותו המעשר הוא מעשר עני לתת בו קשה ליה דע"כ לא קאי הפסוק אמצעות כללן דא"כ הל"ל את כל המעשרות, אלא הפסוק קאי על מעשר יחידי, א"כ היה לו לכתוב הביאו את המעשר, דפשיטא שיביא דמלת מעשר פרושו אחד מעשרה, שאם לא יביא אחד מעשר לא יקרא מעשר, ואמר ועוד קשה גדול הפרשת מכל דברים אחרים שאסור בו ולמה באמת מותר לנסות הקב"ה בענין המעשר, ובא כמתרץ ואמר אותו

מקורות והארות

גיטין אין להניח חרם דר"ת המבואר במדרכי גיטין אות רמ"ב אחר כל גט.

ובשו"ת אבני חפץ סימן צ"ט אות ב' כתב דיש מדברי רבינו דבמקום שיש ספק בשמות הגט ועושיין ב'

הראשון אסור לרוב רים, לפי כוונתו והם סדין ואתה המקודש יותר מהם אם אינם סדין ואתה אם זה תוך זה ואתה ל תורה שבכתב רשאי לכתוב על מונחין בתפוחים כיון שאינם סדין אם אתה כוונתך תלמוד ותוספתא נצחך בדבר שבת וחכמה, ממנו חכמה ומ"ש עתה אותו כוונתך בזה הרווחת מה שלא ידעת קל אם לא נצחך בסברא ובחכמה גמרא וקבלה ממנו ולהוסיף הו נצחך בדבר הו ם לכן: וגו' ר"ל בגמרא יו זד לישנא, דהיינו עמים, וזה הקללה גוזרין ב' תרומות בנימטריא חרם: סוק אני ה' לא על קללות חרם ק

וכת"י בבבולוניה: במקום ומנץ.

חומשין. ג' ר"ל ה זמורת וקוראים כפ"ו חורה שבכתב, לכן לא הביין כונתו כ"י זשים כמו שהיה הפסוק בע"פ הוא מפני שהו"ו ז מהר"ן בן זכ"ב והמ רפ"ט.

זנין שנים ביום אתו זן פ"ת חו"מ סי' ט"ו כשצריך להשיב את אין משיבתי שניהם ב' סוגות כאחת וכו' יכין שבועה אין משנה לשון חרם ואין מחזיקין

ספר החסידים

לעם יי השרידים ' לסגולי הדור היחידים ' המהלכים האלה בין העומדים ' מתוקן בפ'שמים נעימים ונכבדים ' עם מוסרי דרכים טובים ולמודים ' להרבנים ותלמידים ' ושמו מורה על עצמותו ומהותו ופעולתו ' כשמו כן תהלתו ' בו כלל עיקר המצות וענפיהם וענפי ענפים בפ'שמים נעימים ונכבדים עם כל פרי מגדים ודברי מוסר ותוכחה לרבים ויחידים ' עם מעשים נוראים נפלאים שארעו בימי החסידים :

חברו אב וראש לכל החסידים השרידים הקדוש האלקי

רבינו יהודה החסיד זצ"ל

עם הפירוש מפורש ושום שכל ומתוקן מכל לקרא בספר תורת אלהים ' ולהבין במקראם ' כאשר עין כל תחזה במישרים :

וכעת הוספנו בס"ד ברית עולם עם האותיות וההיבנות גימטריא הצעיר חיים יוסף דוד אזולאי יצ"ו ' גם הוא גימטריא (הגהות על ספר חסידים לח"י) :

אגב גרסאי דרך עראי הלא מוע"ד וחברונות קצת הירדושים מהס"ח הנזכר (אתיא זכירה חנוך לנער) :

והוספנו כעת תקונים והסמכות מקוננות ברית עולם חסידים מהמחזק הל"ל בסוף הספר ונקרא בשם שומר הברית והאנו כל דבר בתקומו מוסגר בשני האי לגמס סוף ( ) :

ביוזעפאף

בדפוס ח"ה הרבני הנגיד זכו' מהור"ר שלמה נ"י ' וארזו ח"ה הרבני הנגיד זכו' מהור' ברוך זעצר נ"י ' וח"ה הרבני הנגיד זכו' מהור' יהוקאל רענר נ"י

שנת ספר החסידים נחמד מאוד לפ"ק

הוצאת יהדות בני-ברק

שאלות ותשובות

ישמח לבב

מאת

המאור הגדול נר המערב

הדיין המצויין הרב הגאון המפורסם בצדקותו ובחסידותו

כמוהר"ר ישועה שמעון חיים (ישמ"ח) עובדיה זצוק"ל

ראב"ד מקודש בעי"ת צ'פרו מרוקו

יוצא לאור במהדורה ועריכה חדשה ומתוקנת
עם מקורות, ציונים והערות ותשובות חדשות

מאת נכדי המחבר

ע"ה פנחס עובדיה הי"ו

ע"ה משה עובדיה הי"ו

בלאאמור"ר הרה"ג דוד עובדיה שליט"א

יוצא לאור על ידי

מכון להוצאת ספרים וכתבי יד שע"י בית מדרש גבוה

ישמח לב - תורת משה

ירושלים תשנ"ד לפ"ק

ממה שנהגו וכו', אלא על כוונתך שאין עיקר לחיוב זה כלל מדברי סופרים ולא ראו חכמים להטיל חובה זו על האדם בעל כורחו וכו', יעו"ש.

76 ומצאתי בספר חסידים סימן קמ"ד שכתב וז"ל, הביאו את כל המעשר לבית האוצר וכו', גדול הפרשת מעשר שאמר הקב"ה בחנוני מכל דברים אחרים שאמרו לנסות שנאמר לא תנסו וכו', אותו המעשר הוא מעשר עני לתת לעניים מעשר מכל אשר ירויח אדם, הן ברבית הן להשכיר את עצמו הן מכל דברים אשר בא ליד האדם בריוח, אם מצא מציאה או הביאו לו מציאה צריך לעשר ולהפריש כאשר נכתב בפסוק כי עדיין היו ישראל בין אוה"ע ומלויים ברבית, ואוי להם המעכבים מעשרותיהם וכו', עכ"ל. הנה משמחיות לשוננו מוכח דמדין מעשר עני אתי עלה וכדעת המ"ז ודעימיה. ואולי דהרב ז"ל לאסמכתא כיוון ומדת חסידות שנו כאן, ובפרט למה שפירש שם הרב חיד"א ז"ל דמש"ש כמו שנכתב בפסוק היינו כאשר נכתב בתורה עשר תעשר וכו', דכבר נתבאר שאין זה אלא אסמכתא. אלא שראיתי לה' חיד"א ז"ל כפי שם שכתב וז"ל, ומריחמת לשוננו הקדושה נראה דלפירוש אמיתי קאמר, ומוזה השיג על הבי"ח יעו"ש. ולדידי אין זה כדאי לדחות דברי הראשונים והאחרונים הנ"ל דנחתו לפסק הלכה וכנ"ל. ותסגי לן מה שכתב החו"י ז"ל שלא נמצא זכר למצוה זו לא בש"ס ולא בפוסקים, בפרט הרמב"ם ז"ל שאסף כל המצוות דאורייתא ודרבנן ותקנות וגדרים וסייגים א' מהנה לא נעדרה, ולא זכר שר למצוה זו בדרך חיוב לא מדין מעשר עני ולא מדין צדקה, והיא ראייה שאין עליה תשובה.

וב"ז הוא רק מדין צדקה המוטלת על היחיד מצד קיום המצוה שהי"ב בה מן התורה. אכן מצד המצוה המוטלת על הצבור חיובא רמיא עליהו לעשות קופה ולפרנס ענייהם ברב או במעט וכופין זה את זה לתת כפי הממון המעט הוא אם רב ותו לא משנחנין לא בחומש ולא במעשר אלא העשיר לו ירבה והדל לו ימעיט לתת לעניים לחם לאכול ובגד ללבוש. וכמ"ש רבינו המור ומרן ז"ל ביו"ד סימן רמ"ח ס"א, וכ"כ מור"ם ז"ל בחו"מ סי' קס"ג, ובהכי מיירי הא דמעשין על הצדקה וההיא דאכפייה רבא לר"ן בר אמי וכמו שציין בבאה"ג שם אות ב' יעו"ש. וכ"כ בשאלת יעב"ץ ס"ם ג' וז"ל, ובאופן זה יראה שמוציאין אף מהיתומים והיינו דרבא דאכפייה לר"ן בר אמי ואגבי מיניה ד' מאה זוזי לצדקה, ואי בדלא יחיב עדיין מה ששיערו חכמים אמו ר"ן עשווי בעי. אלא ודאי שהצבור כופין ג"כ ע"ז לפרנס ענייהם במה שצריכין ואין משגיחין

אם כבר נתן היחיד שיעור מעשר או חומש לצדקה וכו', עכ"ל ע"ש. וה"ה נמי ביחיד שהוא לבדו דר ואין אצלו רבים והעני מוטל עליו לפרנסו שאם ידו משגת חיובא רמיא עליה לתת לעני די מחסורו מעיקר הדין, וכמ"ש מרן הבי"ו ומור"ם בהנה סימן ר"ן וכמ"ש לעיל. כ"ז הוא מעיקר הדין, אלא שחכמי הדור קצרה ידם להעמיד משפטי הדת על תלם וסמכו לעשות קופה מנכסי החקדש די בכל אתר ואתר. ועיין בתשו' הרשב"א שהביא מרן הבי"ו סוס"י ר"ן דמדינא הבינוניים כופין את העשירים לתת לקופה כפי ממון כדי לפרנס את העניים ולא לפי הנדבת, אלא שיש בזה מנהג בחילוק המקומות יעו"ש.

הנה ואת תורת מצות הצדקה שציוותה לנו התורה ליחיד ולרבים בדרך חיוב דלא סגי בלאו הכי, מכאן ואילך מצוה מן המובחר ובמדה שהאדם מודד בה מודדין לו, וכמ"ש לעיל. שעל זה יעדה התורה והנביאים יעודים נאמנים כמעוררים רגשי קדש מקרב איש ולב עמוק למען ירוצו ולא ינעו, יבוו כסף יבוו זהב לרחם על העניים, להאכיל לרעבים, ולהלביש ערומים, גם לענג את המעוננים. ונאמן הוא בעל הגמול לשלם לכל א' שכר פעולתו בכל תגמולוהו עליו, בפרט למי שעזרו העוור האמיתי עד שכבש יצרו והפריש מעשר מנכסיו לצדקה אשריו בזה ובבא. שע"ז העד העיד בנו הנביא במלאכות ה' הביאו את כל המעשר וכו', ובחנוני נא בזאת וכו', ועי"ש במפרשי התנ"ך שפי' לתיבת אם לא אפתה לכם וכו', שהוא לשון שבועה יע"ש. ואפילו למ"ד שאין זה אלא במעשר של תבואה היינו לענין נסיון דוקא וכמ"ש לקמן, אך מצד סגולתה בדוקה ובחונה היא ואין ספק בדבר וכמ"ש רבינו המור בס'י רמ"ח. וכ"כ הרב שאלת יעב"ץ סי' ו' וז"ל, אטו הך לאו מצוה רבה היא דמנינה ומצילה בעידנא ובלא עידנא, והיא ודאי גדולה שבגדולות, מצוה שיש לה פירות וחקרן קיימת צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד בלי ספק, והיא בדוקה ובחונה, עכ"ל. ותסגי לן יקר סתודותיה. וגם עינינו הרואות ואבותינו ספרו לנו שמצוה זו מסוגלת היא לעושר והצלחה גם לאשר לא מבני ישראל המה. אשר מכל זה אני תמה על ר"מ כת"ר שאחר כל מה שהאריך והתאמץ בכל עוו להוכיח דמעשר כספים דאורייתא חשש שאם יפריש מעשר גם מהוצאות הבית אולי בשתים ושלש שנים יכלה הקרן. אתמהה והלא רז"ל לא חששו בזה אלא ליותר מחומש ותו לא מידי ומי יחוש חוץ מהם, וכבר מלתייהו אמורה נמיירי אין אדם מעני מן הצדקה, וכתוב שומר מצוה לא ידע דבר רע בפרט במצוה זו הבדוקה ובחונה כנ"ו ונסיון יוכיח, וכל המהרהר בזה

יש
זנו
דין
י"ץ
יוב
יני
לא
בר
ברי
זה
שני
זוא
נו,
יה
בנ
קר
יה
בא
הם
יוב
אין
לה
י"י
יא
רי
לם
וכן
יה
יש
זה
אין
ל.
מו
רג
זה
נוח
יא
שי
ים
ע"ז
תר

אכתי לא נפיק ידי מצות צדקה בבציר ממעשר כיון דמעשר כספים דאורייתא ולא סגי בלאו הכי. ומדלא ק"ל אלא אמאי דשרי לנמוי גם בשאר צדקה מוכח להדיא דידי חובה מיהא נפיק גם בשאר צדקה. ולענין נסיון דוקא הוא דאתא לאשמועינן דלא שרי אלא במעשר ולא במידי אחריונא.

ובלאו הכי נמי א"א לומר כן דמרוז ו"ל הכי ס"ל דמע"כ דאורייתא. שהרי בסימן רמ"ט הכי דברי הרמב"ם ו"ל שכתב דא' מיו"ד מדה בינונית ופחות מכן עין רעה, אשר כל מי שיש לו עינים לראות ואזנים לשמוע בלבבו יבין שאין זה אלא מדה בינונית והרשות נתונה גם לפחות מזה אלא שנקרא עין רעה וכמ"ש לעיל בשם הפוסקים ו"ל א"צ לכפול הדברים, וא"כ קשה דידיה אדידיה.

אלא ודאי הדבר ברור דמרוז ו"ל לא נחית להכי כלל שהרי לא כתב שם אפילו אות א' מסברא דידיה אלא מורה מקום הוא להתיא דפ"ק דתענית דמהתם מוכח איפכא ממ"ש רבינו הגמור. דהא התם מייתי הך דרשא דעשר בשביל שתתעשר ובתר הכי מייתי הך קרא דדברי קבלה דהביאו את המעשר וכו', ובחננוני נא וכו', דמזה מוכח דלא שרי לנמוי אלא במעשר אבל בשאר צדקה לא, והרי הוא כשאר מצות עשה שגם המה מסוגלים לכמה דברים ויש בזה מה שאין בזה כאבנים. טובות ומרגליות, ועכ"ז אסרה לנו התורה לנסות בהם להקב"ה והגם שקיים המצוה כתקנה על צד היותר טוב. ולא מצינו טעם לכל זה אלא חק וגזירה מאת ה' מן השמים, והוא היודע פנימיות המצוה ושורשן וכמאמר הכתוב הנסתרות לה' אלהינו. ומי זה ערב אל לבו למשכוני נפשיה בטעמא דקרא ולהוציא דין חדש אשר לא שערותו אבותינו ורבותינו אשר מעולם אנשי השם, הם כי לא להזכיר.

ומה שהביא עוד ראייה מדברי הרב שאלת יעב"ץ דאמ"ש מור"ם ו"ל בסימן רמ"ז דשרי לנמוי בנתינת מעשר ומוכח דמעשר הנהוג האידנא קאי כתב הוא ו"ל דכיון שאינו אלא צדקה ואינו מחוייב לא מדאורייתא ולא מדרבנן לא שרי לנמוי ביה יעו"ש. דמזה הוכיח כת"ר דלמור"ם ו"ל דסבירא ליה דשרי לנמוי ביה ס"ל שהוא מדאורייתא מדין צדקה. וזה תוכן כוונתו י"ץ.

ואחר המחילה רבה אין זה אלא שנגת תלמוד, דכוונת הרב יעב"ץ ו"ל פשוטה, דבשלמא אם הוא מעשר כספים דאורייתא שאז הוא חייל בכלל עם מעשר תבואה ועל שניהם הוא אומר בקבלה ובחננוני נא בזאת. מה שאין כן עתה הפעם שאינו בחיוב אפילו מדרבנן ונכמו שהוכיח בתשו' שם שאינו אלא מדה בינונית דצדקה, וכמ"ש שם למעלה מזה בסמוך וו"ל, אלא בכלל צדקה הוא וזה שיעורם

אינו אלא מן המתמיהין, ודי בזה. **ל**

אתאן לשנים מן השימי שכתב מרן הב"י ו"ל בס"י רמ"ז שהביא כת"ר אשר הם אצלו הנקודה והמרכז להאי דינא דמעשר כספים ואשר כח בהם לעמוד נגד דברי הפוסקים המבוארים והפשוטים. וכמו שהאריך למעניתו זה פעמיים. וו"ל, הב"י שם, ומ"ש ורבינו הגמור דמותר לנסות בדבר זה בפ"ק דתענית, ומיהו משמע התם דבמעשר דוקא הוא דשרי לנמוי אבל בשאר צדקה לא, עכ"ל. והביא דבריו מור"ם ו"ל בהג"ה שם, ומדקדוק לשונו ו"ל מוכח כמ"ש כת"ר דבמעשר כספים מיירי וכן הבינו בדברי מור"ם ו"ל הרב שלי"ה והרב שאלת יעב"ץ וכמ"ש בפת"ש שם ע"ע.

אך מ"ש כת"ר י"ץ מסברא דנפשיה דהמעם הוא משום מעשר כספים דאורייתא וגם מור"ם ו"ל הכי ס"ל. לדבר הזה יסלח האדון, ולא ידעתי מאין יצא לו הפעם הזה שהוא כאמת דבר זר אין תכונה בו. והוא דבשלמא אי הוה אמינא דמעשר כספים דרבנן מדין צדקה ונכמ"ש הברכ"י ו"ל בסימן רמ"ט אות ג' יעו"ש ניהא. דאיכא למימר דמדאורייתא אין קצבה למעלת הצדקה ואתו רבנן וקבעו הדבר חובה בהאי שיעורא דמעשר. אבל אי אמינא דמעשר כספים דאורייתא ע"כ הוא מדין מעשר עני ולא מדין צדקה. דהא ע"כ ליכא למילף האי דינא אלא מקרא דעשר תעשר וכמ"ש בספרי כנ"ל. וכיון שכן מי מפים דמעשר דגן ותירוש הוא מדין מעשר עני ומעשר כספים הוא מדין צדקה. והלא בדבור א' נאמרו ומקרא דעשר תעשר ילפינן לתרווייהו ומקראי דצדקה ליכא למילף מידי. וא"כ אי איכא למימר דס"ל למרן ו"ל דמעשר כספים דאורייתא על כורחך היינו מדין מעשר עני דביה מיירי האי קרא. וא"כ קשה דאמאי לא השמיענו כל זאת בס"י שלי"ה בדין מעשר עני שכ' רבינו הגמור שם גם בדרך רמז לא בב"י ולא בש"ע. וגם פה בס"י רמ"ז אמאי שתיק מר ולא באר דבריו להדיא כדי להשמיענו הדבר הגדול הזה אשר לא נשמע כמוהו בדברי הפוסקים ו"ל, ואמאן סמוך להבין זה ממלות הקצרות שכתב שם. ועוד דמי גילה רז זה דמעמא דתלמודא הכי הוא, והא איכא למימר דגזירת הכתוב היא דלא שרי לנמוי אלא במעשר לא בצדקה הגם שמקיים המצוה כתקנה וכמ"ש לקמן בע"ה. והגם שנעלים עין מזה ונימא דסמכינן אהמנותיה דמרן ו"ל דהכי שמוע ליה מהתיא מוניא, אכתי קשה דא"כ אדמקשה מרן הב"י ארבינו הגמור ו"ל דלא שרי לנמוי אלא במעשר ולא בשאר צדקה, עדיפא הו"ל לחקשות על רבינו הגמור וכפי מה שהבין בדבריו דמיירי בצדקה דלאו דמעשר דלא כהדרישה ו"ל דהיכי מצי עביד הכי, והא

[הגהה בדברי הש"ך]

אחרת קודמין לעני עירך דהתאב תאב קודם. עוד דריש בספרי כי יהיה בך אביון בך ר"ל בעצמך היינו בני ביתו קודמין אף לבני עירו. ואמר הגאון ז"ל דלהכי כתיב כי יהי בך קודם אביון לומר לעניי בני ביתו וכדומה לא אמרי' התאב תאב קודם אלא קודמים בכל צרכיהם אפי' לעני עירך שאין להם מזון ומחיה כלל.

נמצא לנידון שלפנינו אם מיד בשעת נישואים היה דעתו לחייב עצמו לפרנס הזוג ו' שנים ממעות מעשר שפיר דמי. ומ"מ נ"ל מהיות טוב יחלק המעשר ויתן חציו לעניים דעלמא וחציו לבנו דוגמא להא דתנינן משנה ו' פ"ח דפאה היה מציל וכו' ע"ש. אך אם בשעת חיובו בשעת נישואים לא היה דעתו ליתן ממעשר שלו הרי חייב עצמו בשטר לפרנס הזוג ו' שנים ואין אדם פורע חובותיו ממעשר ואפי' מי שאנס המלך גרנו חייבלעשר שלא יפרע חובו ממעשר (גיטין מה, א).

הנלע"ד כתבתי וחתמתי שמי. בכפר ראציסדארף יום ד' ר"ח אב תקצ"ג לפ"ק. משה"ק סופר מפפד"מ

ודברי ש"ך נדפסו בטעות ג"כ, במ"ש דיכול לפרנס בניו הגדולים ק"ו מאביו משום כבוד אביו וכ"ש בניו וסיים ש"ך משמע אפי' יש לו לפרנס ממקום אחר. וצ"ע היכי משמע כן, מאביו למד ובאביו אמרו (קידושין לב, א) תבוא מארה מי שפרנס אביו ממעשר אם אפשר לו לפרנס בלא"ה. אבל האמת יורה דרכו כי ט"ס וצ"ל לולי כבוד אביו אמרו תבוא מארה למי שפרנס אביו ממעשר משום בזיון לאביו. אבל בנו שאינו חייב בכבודו מותר לפרנסו ממעשר אפי' יש לו לזוננו ממקום אחר יכול ליתן לו ממעות צדקה אדרבא עני קרוביך קודמין.

אמנם ראיתי למורי הפלאה על התורה [פנים יפות] פ' ראה (טו, ז) כי יהיה בך אביון באחד שעריך דדריש ספרי אביון, התאב תאב קודם ושוב דריש עני (עמך) [עירך] קודמין. וכו' ועני עירך קודמין לעני עיר אחרת היינו אם שניהם צריכים למזון או לכסות, אבל אם עני עירך יש להם כדי חיותם אלא שאין להם הרוחה כלל, לזה עני עיר

גוזל וחומס
דש"ת.
פר מפפד"מ

ל הלי ר"ה
טעם משום
נרות בהכ"ז
בלא"ה, מ"מ
ז אלא טובת
בחובה באה
ימע"ש ממון
זעות מע"ש,
אדם מעולם
צריך רמ"א
דהך מעשר
ויש שאינם
הג להפריש
גוזל עניים,
הריני נזיר
מ"מ מכיון
ני נזיר ושוב
ז כל כמיניה.
מריוח שלו
מעשר הוה
ית ממנו נר
באר הגולה
ותו להפריש
ז דבר מצוה
אין מחלוקת.

תשובה רלב

[דין אפוטרופסים בספרים ממעות מעשר שהניח האב]

אימא לפנחיא א"כ אפי' היכא דלא שייך פינה כגון שהספק על הכלי עצמו מ"מ אמרינן שמא לא היה הקדש מעולם וכתב כן לפנחיא ואע"ג דלענין איסורא דתרומה וקודש קיי"ל כרבנן דר' יוסי כדפסק רמב"ם פ"ו ממע"ש הלי' ח', מ"מ בדיני ממונות מודו רבנן לר' יוסי כמ"ש תוס' שם (ד"ה אימור) בשם ירושלמי (מע"ש פ"ד ה"ו) ופסק כן בש"ע ח"מ סי' קצ"ו סכ"ט בלי שום חולק וע"כ לחלק בין קודש לחוליא.

ובפרק המפקיד (לו, א) גבי שנים שהפקידו אצל אחד כתב הר"ף ופריק רבא הא דקתני רישא נותן לזה מנה ולזה מנה משום פשיעותא דה"ל למיכתב שמא דגברא דמפקיד גבי וכו' ע"ש, אע"ג דאפי' אי כתב שמא עדיין יש לומר אישתלוי' או

שלום וכ"ט לידידי הרב המאה"ג התרוץ המופלג זית רענן יפה פרי תואר כמו"ה בער נ"י אבד"ק אייבשיטץ.
יקרת כבודו הגיעני נידון מי שמת והניח ספרים שכתב עליהם שהם ממעות מעשר מקרוביו ושישאלם לאחרים כל ימי חייו והאפוטרופסים על יתומיו העניים המתוסרים לחם רוצים למוכרם לפרנסת היתומים וטוענים שלא כתב אלא כל ימי חייו ואחר שמת יכולים למוכרם.

[דינים העולים מהסוגיא דיבמות קטו, ב]

בפרק האשה שלם קט"ו ע"ב מצא כלי וכתוב עליו וכו' אימא אישתלוי' אישתלוי' (וכו') [א"נ] אימא לפנחיא שבקיה ולכאורה שנפקותא דלשנויא

ה. ראה לעיל סי' רכט ד"ה תבוא.
ו. בספרי שלפנינו לא נמצא דרשא זו. ועי' פנ"פ שם דאינו מהספרי אלא הם דבריו.
תשובה רלב
א. ראה ח' חת"ם כתובות פה, ב ולהלן סי' שלו.

שלג חתם סופר
יום ג' אב - ג'
מכון המאור

לפנחיא שבקיה, ז"א, בודאי אי הנפקד המוחזק או יורשיו אחריו אומרי' דלמא שלנו הם והאי שמא אישתלוי או לפנחיא לא היו מוציאים מיד המוחזק אבל היכא שהנפקד יודע שאינו שלו אלא של אחר משני אלו אז בודאי כתבו מוכיח וזה פשוט.

ולפ"ז מ"ש רמ"א ב"ד סס"י רנ"ט מי שמצא כ"ס של מעות בתיבתו וכתוב עליו צדקה סמכינן אכתיבה והרי הן צדקה נמי מיירי בכה"ג שיודע שיש לו כ"ס צדקה ואינו יודע איזהו, וס"ל לרמ"א דבצדקה לעניינים הוה ספק וסמכינן אכתיבה כיון דודאי יש לצדקה כ"ס כאן. אבל אי לא ידע כלל שיש לו שום כ"ס אז לא ברירא אי מוציאי' מהמוחזק ע"י כתיבה ותליא בפלוגתא אי ספק צדקה בזה"ז דומה לאיסורא או לממונא ועש"ך שם סק"ד והארכתי בזה במקום אחר.

אך צ"ע בהג"ה מרדכי פ"ק דב"ב ס"י תרנ"ט דכ" סמכינן אכתיבה בצדקה כמו בפקדון דפ' המפקיד ע"ש. והתם מיירי בשו"ע שאינו שלו אלא של המפקידים, ומרדכי משמע דמיירי אפי' אינו יודע כלל שיש לו כ"ס צדקה דהרי הוא מא"ז קצר והא"ז ס"ל ספק צדקה כהקדש דמי ולא צריך ראייה מפ' המפקיד דהרי בהקדש הלכה כרבנן לגבי ר' יוסי וצ"ע.

ולא נצרכה אלא לאלפווי דינא בעלמא, אבל בנידון שלפנינו נ"ל אפי' אי אמרינן בכי האי צדקה אימא לפנחיא שבקיה, היינו אי כתב עליו סתם שהוא הקדש שיפרשו ממנו בני ביתו ולא יהיו משמשין בו, אבל מאי הול"ל להשאילם ולחייב עצמו, אע"כ האמת כן הוא.

[הפרשת מעשר כספים]

ומ"מ נ"ל הדין עם האפורופסים. [ואומר מעיקר הדין שבש"ע י"ד ס"י רמ"ט בהג"ה ראשונה ואין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה ליתנו לעניינים עכ"ל. והוא ממהרי"ל. ובעל באר הגולה כמ"כ שגה ברואה כי סבור היה להשוות דעת רמ"א שהוא

ב. עיין להלן ס"י רמ.

מתשו' מהרי"ל עם דעת הגאונים דמייתי ט"ז וש"ך שם, ע"כ כתב דמהרי"ל רוצה לומר מצוה שמחויב בלא"ה לעשות. וליתא, שבתשו' מהרי"ל סיים רק ליתנו לעניינים מהמעשר שלהם עכ"ל. נמצא גזול העניינים בכל שום מצוה שיעשה כ"א לפרנס עניינים, דס"ל למהרי"ל דחייב הפרשת מעשר כספים הוא ממש דאורייתא ולעניינים, ואין לבעלים אלא טובת הנאה לאיזה עני שירצה.

ואמנם החולקים דמייתי הש"ך סבירי להו דמעשר כספים אינו דומה למעשר גורן שהוא דאורייתא ממש וטובל התבואה, משא"כ מעשר כספים דרשת ספרי מעשר תעשר מכאן שמפרישים לעמלי תורה מעשרה, ולא דוקא לעמלי תורה אלא דלכר מצוה שירצה לפי נדרו של המפריש. וזה היה המעשר שהפריש אברהם אבינו ע"ה ויתן לו מעשר מכל, ועל זה אמר יעקב אבינו ע"ה וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך ובמדרש (בראשית רבה פ"ע פ"ז ז) שהוצרך להפריש גם מבניו והפריש לוי קודש לה' ולא הפרישו לעניינים אלא למצוה וקדושה, אמנם יצחק הוא קיים מ"ע של מעשר דאורייתא וימצא מאה שערים אומד זה למעשר היה (שם פס"ד פ"ז ו).

[ביאור דברי הרמב"ם רפ"ט מהל' מלכים]

ובזה יובנו דברי רמב"ם רפ"ט ממלכים שכתב אברהם נצטווה על המילה ויצחק הפריש מעשר ויעקב אבינו גיד הנשה ויהודה יבום, ואיך שכח שאברהם התחיל ממעשר. ולהנ"ל ניחא.

[אל תרבה לעשר אומדות]

ובחי' תורה שלי (פרשת תולדות ד"ה מאה) אמרתי ליישב מה שקשה איך היה אומד למעשר, הא אל תרבה לעשר אומדות (אבות פ"ד מט"ז) ועוד אומד זה למה, הא בשעת הפרשת מעשר כבר נתמרח הכרי של מאה שערים ולענין מה אמדוהו מה שהיה ראוי לעשות זולת הברכה.

ג. רבינו היה לו רק אר"ו הקצר אולם אנו זכינו לאר"ו בשלימותו וע"ש בהל' צדקה ס"י יח"ט, ודברי המרדכי מקורם באר"ו ב"מ פ"ג ס"י קמו ע"ש.
 ד. ראה לעיל ס"י ולא הערה ד. וראה בארוכה בפרי יצחק ח"ב ס"י כו ובענף פרי יצחק שם ס"י פו.
 ה. כ"ה בפסיקתא דרב כהנא בפסקא דעשר תעשר.
 ו. ועי' מגדל עז שם מש"כ לבאר פלוגתא דהרמב"ם והראב"ד בזה. ור' מרבה"מ ולחם יהודה (למהר"י עייאש) הל' מלכים שם, צ"פ הל' מתנו"ע פ"ו ה"ה ופרתי ציון על הכפר"פ פ"א (כו, ב).

והיה נ"ל שהיה מלוה או סמך מעשר שיגדל ע"א, ואז אמדוהו כמה רא כדי להלות להם ולבסוף ה'. ואמרתי שהיה צריך לו (א) כל הנוטל פרוטה מאיוב העניינים כשהלוה להם יצחי שלו טרם הגיע זמן הקציו להפריש עליהם מעשרו והפסיד יצחק אותן מעות זה הוציא שדר

נחזור להנ"ל לא מינ משמעות הש" דהקרובים לומר שיקח ספ נדבת לב אם גותן לעני ליקח בו חלוק, ולא קיי מכ"ש מעות מעשר. א הקרובים יכולים מהמעש אם הפרישו לעני שוב להתנות עליו בשום דב מרצונו להשאילם לאחרי אלא כל

ועוד נ"ל אפי' היה כר לאחרים היינו אם

שלום וברכה מאלקי המן וכיחוד י"נ וחמדת לבי ור ופרישא המופלג בתורה אותם וחד מינן דאזיל וישבעו במראיתם קורא ע המיוחד כקש"ת מו"ה ענ הנשיאים לאומתם ה' עלי

ז. עיין חלק ח"מ ס"י קיד וס"י כ.
 ח. כן הוא בשו"ת ר"י מיגאש י.
 ט. ראה במצוין בהערה הקודמת
 א. היא החשובה דלקמן ס"י רלו

אינו אלא מנהג² משום הכי אינו תעשר דמיירי בכל עישורא³ ומשום בלא ידיעת העניים. ועוד כי מת הו תקנה דמתני' שיכולין להתנות עם צרכם, וכן פרש"י⁴ (כת"ק) דתקנו שבעל הבית יעכב לעצמו התרומה בזמן הזה תקנה היא לעניים כדי ע בכל עת.

ואע"ג דלמדתני רבי' כי קאי מו דגברא רבה את וכל רז לא אנס לך דווקא המלוה אבל הנושא יג) לא, לפרוע (דהא קתני בבריית' בגמרא פ"י העני זכה מה שבידו, ומשום המלוה, והכי קאמר הנותן דרך הלן

ההוא דמלוה על מעשרותיו, ה צדקותיו ומעשרותיו, שרגיל ליתן ליטול רשות, עכ"ל סימני א"ז⁵. והנה קיצר ולא פ"י הראי' וא"ז על צדקותיו ועל מעשרותיו שרגי דתנו בפרק כל הגט⁶ המלוה מע מתו מפריש עליהן בחזקת אותו ה דלא יפסיד המלוה או המפריש וכ לכל עניים, דעניים גופיהו ניחא והוצרכתי להאריך כו"ו, כדאיתא ו סוף דברי אביאסף, אבל אם יי שבידו, עכ"ל. וזה עיקר קושיתך

(יא) והוועשר, כ"ל. (יב) טאו

2 עיין הערה 23.
3 תנחומא דברים ראה פי"ח, תוס' ד"ה עשר בשם הספרי.
4 כלומר ואולי נאמר.
5 גיטין ל, א ד"ה אינו צריך וכד
6 שבת ג, ב. 7 לשון תנאי.
8 כ"י ה' צדקה סי' כט.
9 ח"א ה' צדקה סי' כח.

ודוחק להכניס פילא בקופא דמחטא. אבל בעירך שבית הכנסת של גשים הוה מרתפו של השמש שמא השיב לצורך סעודה למשוך יין בלילה, וכ"ש אם מדליקין בבית הכנסת של גשים אצל הי"ו.

וההוא גופא שכתבת שמדליקין בזויות בבית ואוכלין בחצר, כתב באגודה⁷ בפ"י שאם הגרות [אינו] י) ארוכות שדולקות עד הלילה דהוה ברכה לבטלה. וכמה פעמים שמעתי שקורין תגר על אותו מנהג, ואמרתי דאותו מקום שדולקין שם הוה קצת חושך, שכן דרך בערב שמחשיך קצת בחדרים, ומשתמש שום דבר לאור הגר כדפי' לעיל. אבל בחופות שמשכימי' הרבה ומקצת דולקות גרות קצרו' ועוד היום גדול, קשה למצוא התירא אם לא שיהיו דולקו במרתף ובמקום חשיכה. והרי הן בעיני כק"ש בערב שבת דערבית בחופה קודם פלגא דמגחה טובא ואין כח למחות, והמדקדק על עצמו ושם ארחותיו יעשה ארוכות⁸.

סימן נד

74 [שאל הח"ר גומפרחט מאחיו מהר"י סג"ל] א

הנה יש הרבה בני אדם כשיבאו אצלם עניים ואין להם [מעות] ב) מעשר מזומג) או נותנין ומלויים להם, ומתנים בינם לבין עצמם כשירוויחו בממונם אז יעכבו המעשר לעצמן עד שיגבו מה שנותני' לעניים מן הקרו.

ותמיהני על זה איך רשאיין להתנות בינם לבין עצמם בלי ידיעת העניים, ומה מועיל התנאי בלא ידיעת העניים, הא אמרינן במתני' במסכת גיטין פרק כל הגט¹, "המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא מת הכהן או הלוי או שמא העשיר העני, מתו צריך ליטול רשות מן היורשים [אם הלויים בפני ב"ד אינו צריך ליטול רשות מן היורשין]" ד) עכ"ל [המשנה] ה), משמע דווקא כשהתנ' עם הכהן ועם הלוי להיות מפריש עליהן מחלקן אז רשאי לעכבו לעצמו. וכן משמע בגמ' בבריית'¹ דקתני המלוה מעות את הכהן כו' עד ופוסק עמהן כשער הזול, אלמא מיירי דווקא כשהתנה עמהם. וא"ל ו) דאפי' בלא תנאי נמי רשאי, אבל כשהוא [רוצה] ז) לעכב לעצמו כשער הזול לפי ח) זה צריך להתנות, א"כ אמאי תנא במתני' צריך ליטול רשות מן היורשים, דאם הוא רשאי לעכבו בלא תנאי מה צריך ליטול רשות.

ודוחק לומ' דמתניתי' קתני המלוה מעות משמע דווקא בהמלוה יכול ט) להתנות אבל הנושא י) לא. וכ"ת דמתני' מיירי דווק' במעשרות ובתרומה שהוא דאוריית' משום הכי צריך להתנות להפקיעו מקדושיהו ויהא חולין ביד המלוה אבל מעות מעשר שאנו לוקחי' מן הריבית

(א) ע"פ פ. (ב) ע"פ ג. ו. (ג) ונלוים זיכס לנין עזמס וועו' שלהס וכותניס לענייס ולכשירוויחו כו', ג. מ. (ד) ע"פ ג. מ. ופ. (ה) ע"פ כל הכ"י. (ו) ואין לומר, פ. (ז) ע"פ מ. (ח) ע"ז [על זה], מ. (ט) צריך, כ"ל. (י) הנותן, כ"ל.

ח"ב סוף סי' צה ובספר מהרי"ל סוף הלכות יו"כ.
15 שבת סי' מה.
16 עיין שו"ת מהרי"ל החדשות סי' מה סעיף ד.
1 גיטין ל, א.

שאלת מהר"י

אוינו יזקק חולין זלמן

משה גור חנה אינו
מיון ירושלים - ג"מ